

**ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ İLE YAZILMIŞ TIP ESERLERİ VE BU ESERLER ÜZERİNE
YAPILAN ÇALIŞMALAR**

Arş. Gör. Semra Canan YILDIZ*

ÖZ

Tıp metinleri; insan sağlığını koruma, hastalıklara çare bulma yanında modern ve geleneksel uygulamalar hakkında birçok bilgi ve yöntem barındırır. Tıbbi yeterliliğin bilgi birikimi gerektirmesi ve uygulama ile tecrübe edilmesi metinleri oluşturan kişilerin ya da derleyicilerin büyük çoğunluğunun hekimlerden oluşmasını sağlamıştır. Bu durum metinlerin birçoğunun hekimlere yönelik olmasına neden olmuştur. Fakat metinlerin konusu tüm insanlığın ortak paydası olan “sağlık” ile ilgili olduğu için tıp metinleri her dönemde ilgi görmüştür. Tıp metinleri yazıldığı dönemin dil unsurlarını barındırması yönüyle metin incelemelerinde önemli bir yere sahiptir. Metnin müellifinin ve müstensihinin ağız özelliklerinden, yazıldığı yerin dil özelliklerine kadar birçok açıdan bize ipucu veren metinler; arkaik ve ilerici öğeleri tespit etme açısından da önem taşımaktadır. Tıp metinlerinin konusu itibarıyla tıp tarihine, onomostik (adbilim), farmakoloji (ilaç-ecza bilimi), zooloji (hayvan bilimi), botanik (bitki bilimi) araştırmalarına malzeme sunması da doğal bir sonuçtur. Bu yönüyle tıp metinleri incelemelerinde disiplinlerarası bir çalışma alanı mevcuttur.

Türklerin tıp metinlerine olan ilgisinin en yoğun görüldüğü dönem 15. yüzyıldır. Eski Anadolu Türkçesinin temelinde oluşturulan tıp metinleri telif, tercüme ve aktarma olmak üzere çeşitli türlerde görülmektedir. Bu noktada inceleme konumuz 15. yüzyılda yer alan tıp konulu metinler üzerine yapılmış çalışmalardır. Dilin bütünlüklü bir çalışma alanı olması, her metne aynı özeni göstermeyi gerektirmektedir. Her metnin konusu çerçevesinde bir diğer metni okuma ve anlamlandırmada yardımcı unsurlar barındırması ile yazıldığı dönemin sosyo-kültürel yapısını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Bu noktada yaptığımız çalışmanın mevcut çalışmalara katkı sağlamasını hedeflemekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Bibliyografya, Eski Anadolu Türkçesi, Tıp Metinleri, 15. Yüzyıl Tıp Metinleri

MEDICAL TEXTS WRITTEN WITH ANCIENT ANATOLIAN TURKISH AND ON THESE WORKS

MADE WORKS

ABSTRACT

Medical texts; manages the knowledge of our site which contains detailed information and system information about our modern website in modern and traditional area in the field of protection of human health, finding remedy for diseases. Close your texts with experience and application experience. This is the reason why many of the texts are medicine oriented. However, since the subject of the texts is related to metin health”, which is the common denominator of all mankind, medical texts have been interested in each of them. The creation of medical texts has an

*Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, semraacanan@gmail.com, Orcid ID: 0000-0001-5697-4750

important place in the text analysis in terms of harboring the language unique of the period. According to the characteristics of the language of the author and the author of the text; The aim of identifying archaic and progressive elements is also important. The subject of medical texts, the history of medicine, onomastics (medicine), pharmacology (pharmaceutical - pharmaceutical science), zoology (animal science), botanical (plant science) research is a natural result. There is an interdisciplinary field of study.

The Turks interest in medical texts was the most intense period of the 15th century. Medical texts formed on the basis of Old Anatolian Turkish can be seen in various genres including copyright, translation and translation. At this point, our subject is the studies on the texts of medicine in the 15th century. The fact that the language is a complete work area requires the same attention to each text. It is important in terms of revealing the socio-cultural structure of the period in which it was written with the help of reading elements in the context of each text. At this point, we aim to contribute to current studies.

Keywords: Bibliography, Old Anatolian Turkish, Medical Texts, Medical Texts of 15. Century.

GİRİŞ

Türlere ait tespit edilen ilk tıp metninin takibi Eski Uygur Türkçesi döneminden itibaren yapılabilmektedir (Yaylagül, 2010a: 3). "Anadolu tıp metni" terimiyle 13-19. yüzyıllar arasında yazılmış olan Oğuz ağız özelliklerine dayalı metinler kastedilir. İncelenen metinlerden yola çıkılarak ilk dönemlerden itibaren oluşmaya başlamış olan (Göktürk, Uygur) tıbbi kültürel birikimin, bilgi aktarımı ve uygulamalarının sonraki dönemlerde (Harezmi) yazıya geçirilmiş olduğunu söylemek mümkündür (Doğan, 2013: 126). Bu çalışmada Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış olan tıp metinlerini ile ilgili yayınlar ele alınmıştır.

İnsanın var olduğu andan itibaren karşılaştığı kötü durumlar için kendi imkânları ile çareler araması ve üretmesi kaçınılmaz bir durumdur. Hayatın içinde ve belki de en önemli noktasında yer alan sağlık olgusu için de söz konusu davranışın belirgin bir şekilde yansımaları beklenir. Bu çareler içerisinde modern tıp yöntemleri olduğu gibi, geleneksel tıbbi yöntemler de mevcuttur. Bu noktada modern tıp gerçekçiliğinin; geleneksel tıp romantikliğine yenilgisini görmek de mümkündür. Şüphesiz, her iki unsurun da birbirine kaynaklık ettiği ve birbirini beslediği görülür. Tıp metinleri bir yandan dil ve yazım özellikleriyle gramer, dilbilim ve terminoloji bakımından veri sağlarken; bir yandan da içerik bakımından eczacılık, botanik, kozmetik, tıp tarihi gibi alanlara zengin malzeme sunmaktadır (Bayat, 2005: 51).

Modern tıp metinlerinden elde edilen hastalık belirtilerini tanıma, hastalığı iyileştirme, hastalığı yok etme, sağlığı koruma bilgileri; tecrübe edilebildiğinden genel geçer olmanın haklı değerini taşırlar. Metinlerin geleneksel tıbbi yöntemleri içermesi halk hekimliği konusunu da incelemeye değer kılmaktadır. Halk hekimliği toplumun bilgi, kültür, gelenek ve göreneklerinden beslenir. Halk hekimliğinin içerdiği yöntemlerle, Eski Anadolu ve Orta Türkçe tıp metinlerindeki yazılı metinlerdeki yöntemlerin benzerlik gösterdiği ifade edilir (Yaylagül, 2014a: 49). Bu durum biz halk hekimliğinin varlığının oldukça eski

olduğunu kanıtlar niteliktedir. Nesilden nesle aktarılan bilgiler, tarifler, uygulamalar *koca karı işi/otu*, *koca avrat işi/otu* gibi kavramları doğurmuştur. Türk toplumunda bu tarz uygulamaların genellikle erkek değil de kadın cinsiyetiyle özdeşleştirildiği de bilinmektedir. Bu yönüyle tıp metinleri, halk hekimliğinin etkisi ve izleri üzerine çeşitli çalışmalar başta olmak üzere birçok açıdan ele alınmıştır. Özellikle halkbilimi araştırmacılarının çalışmalarına kaynaklık eden bu durum için bir belirsizlik de söz konusudur. Metinlerde yer alan halk hekimliği bilgisinin oluşum kaynağı net değildir. Tıbbi bilgilerin; halk hekimlerinin okuduğu kitaplar sonucunda mı ortaya çıktığı, yoksa halk hekimlerinin uygulamalarının metin yazarlarınca kaydetmeleriyle mi oluştuğu henüz belirsizliğini korumaktadır.

Metinlerin inceleme alanına önemli bir katkısı ise ağızlardaki söz varlığı üzerinedir. İster modern ister geleneksel tıba hizmet etmiş olsun hekimin kullandığı dilsel özellikleri; yaşadığı yerin ve toplumun hastalıkları adlandırma ve kavramlaştırmasının tespitini sağlarken toplumun dil kullanımı hakkında da ipucu vermektedir. Metinlerde ağız özellikleri kayda değer bulunmuş ve bu minvalde çalışmalar yapılmıştır. Bu durum bize metinlerin ağız özelliklerinden yola çıkarak yazıldığı yer ve dönem hakkında bilgiye yaklaşma imkânı sağlamaktadır. Bursa'da yazılan tıp metinlerinde, söz konusu bölgenin ağız özelliklerinin Eski Anadolu Türkçesini beslemiş olabileceğini tespit eden Şahin'in (2016: 297) çalışması bu noktada yol göstericidir. Metin yazarının modern tıp anlayışından uzak olması ve bu anlayışa paralel bir dil kullanmasının da ağız özelliklerinin metne daha fazla yansımaları ve eserin değerini artırmaya kaynaklık eden bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

Amaç ve Yöntem

Türk dilinin ve Türkçe söz varlığının tam ve doğru bir şekilde anlaşılması için, yazılmış her metnin aynı dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Tıp metinleri birçok bilim dalıyla ilgilidir. Çalışma bu açıdan, Eski Anadolu Türkçesine ait tıp metinleri üzerine yapılmış çalışmaları tespit ederek alana katkı sağlama amacı taşır. Çalışılan eserlerin dil bilimsel özelliklerine ve söz varlığına öncelikli olarak yer verilmiştir.

Çalışmamızda Eski Anadolu Türkçesi Dönemine ait tıp metinleri taranmıştır. Eserler üzerine yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerine, makale ve tanıtma yazılarına başvurulmuştur. Çalışmaların dipnotları ve kaynakçaları da değerlendirilerek söz konusu dönemde kaleme alınmış hiçbir eserin dışarıda bırakılmamasına özen gösterilmiştir.

İNCELEME

Eserlerin ithaf edildiği kişileri göz önünde bulundurarak tahmini bir sıralama Erdağı-Doğuer tarafından yapılmıştır (2001a:47). Biz ise bazı eser tarihlerinin veya yazarlarının belirsiz olmasından dolayı alfabetik sıralamayı uygun gördük. Bu noktada *eser* - (*belirliyse*) *yazar* şeklinde verilmiş olan maddebaşları şu şekildedir:

1.*Alâ'im-i Cerrâhîn/Cerrâh-nâme* - İbrahim bin Abdullah: 15. yüzyılda ele alınmış cerrahi bir tıp metnidir. Gürlek tarafından doktora tezi olarak çalışılan metnin (2011c) söz varlığı eczacılık, botanik, farmakolojik alanlarıyla ilgilidir. Eserin içerdiği bitki adları üzerine

yapılmış bir çalışma da mevcuttur (Gürlek 2011a). *Cerrâh-nâme*, Eski Anadolu Türkçesinin imla ve gramer özelliklerini yansıtır. Akıcı bir dili olan metin; barındırdığı Türkçe ifadeler açısından önemlidir (Gürlek 2011c:10). İçerik açısından en önemli özelliği ise frengi hastalığına dikkat çekmiş olmasıdır (Gürlek 2011b:1427).

2. *Bahname Tercümesi* - Musa Bin Mesud: 15. yüzyıla ait olan eser Türkçeye Farsçadan çevrilmiştir. Doğan, İslam'da cinselliğin göz ardı edilmesinin bahnamelerin az işlenmesine neden olduğunu belirtir (2013: 123-126). Metin, Eski Oğuz Türkçesi dil özelliklerini gösterir. Bu dönem metinlerinde, hekimler temel organ adlarında ağırlıklı olarak Türkçe kelimeler kullanmaktadır. Fakat kadın ve erkeklere ait cinsel organların ifadesinde Türkçe tercih edilmemiştir. Yazar, eserini değersizleştirmeme düşüncesiyle *sohbet et-, mübâşeret kıl-, işe meşgul ol-* gibi örtmecelere sıkça başvurmuştur (Doğan 2013: 131-135).

3. *Cerrâhiyetü'l-Haniyye* - Şerafettin Sabuncuoğlu: 1465 yılında yazılan eser resimli ilk Türkçe tıp kitabıdır. Yazar, metne yaşadığı dönemin dil özelliklerini yansıtmıştır. Eserin üç nüshası mevcuttur. Eserde cerrahi alet ve cihazların çizimi ile jinekolojik görseller bulunmaktadır (Acar 2015: 38). Yazar eserini yalın bir Türkçe ile yazmıştır. Eser üzerine bir doktora çalışması (Kurt 2012) yapılmıştır. Dilbilgisel özellikleri Hatiboğlu tarafından çalışılmış olup (1956) üzerine yapılmış olan bir bibliyografya çalışması da mevcuttur. Söz konusu metinde yer alan tıp terimleri hakkında inceleme yapan Önlü, eserin tedavi işlemlerinde kullanılan araç gereçler hakkında bilgi vermesi sebebiyle söz varlığı açısından diğer tıp metinlerinden farklılık gösterdiğini ifade etmiştir (2017:1320).

4. *Cerrahnâme-i Esbâbü'l Alâmât*: Yazarı bilinmeyen eserin 15. yüzyılda İslami çevrede yazıldığı düşünülmektedir. 1504 yılında istinsah edilen eser, Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini gösterir. Tıpla ilgili eserlerin ortak adının 'cerrahname' olması sebebiyle birçok eserle karıştırılmıştır (Bulut 2014:1672). Eser, insanlara faydalı olmak amacıyla ele alınmıştır. Bu sebeple dili sadedir. Eser müstehcen bulunmaktadır. Fakat içerdiği tedavi yöntemleriyle önem arz ettiği ifade edilir (Doğan 2011:124). Eser üzerine yapılmış en yeni ve kapsamlı çalışma Serdar Yavuz'a aittir (2013). Yavuz'un çalışması üzerine Bulut tanıtma yazısı yazmıştır (2014).

5. *Ebvâb-ı Şifâ*: İslami çevrede yazılan eser Yaylagül tarafından çalışılmıştır. İmla özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Batı Türkçesi veya Geç Dönem Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış olabileceği belirtilen metinde Doğu Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesi ile benzerlik gösteren kararsız bir imla kullanıldığı ifade edilir (Yaylagül 2010: 1, 10). Eseri metin-dilbilimsel açıdan inceleyen Yaylagül bu çalışmasıyla, diğer tıp metni çalışmalarından farklı bir çizgi oluşturmuştur.

6. *Edviye'i Müfredde* - İshak bin Murad: 1390 yılında Gerede'de yazılmıştır. Tarihi kesin olarak bilinen ilk telif eserdir. Eserde hastalıklara hangi bitkilerin iyi geldiği anlatılır. Argunşah, söz konusu eser üzerine bir tanıtma yazısı yazmıştır. Eserin okuma ve sözlük kısmında hata ve eksikliklerin olduğunu belirten Argunşah, İshak bin Murad'ın bilimsel bir tarz benimseyerek hiçbir hurafeye yer vermediğini ifade etmiştir (2009:191-192). Önlü,

metnin özgün bir yönünün olmadığını belirterek genel bir tıp bilgisi içerdiğini ifade eder (2015: 2). Eser, ilaç olarak kullanılan yiyecek-içecek adları (I. bölüm), hastalıkların sebebi, teşhisi ve tedavisi (II. bölüm), insanın yaşlanma sebepleri (III. bölüm) ve Arapça-Farsça-Türkçe terimler sözlüğünden (IV. bölüm) oluşmaktadır. Ergin, eserin imla ve dil özelliklerinin 14. yüzyıldan önceyle tarihlendirilmesi gerektiğini belirtir (Canpolat 1973: 22-30).

7.Hazā'īnu's-Sa'ādāt - Eşref bin Muhammed: 1460 yılında yazılmıştır. Tek nüshası vardır. Nadir İlhan tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır (1998). İlhan, eserde Arap/Fars ve Uygur imlasının karışık kullanıldığını ve metnin Eski Anadolu Türkçesi döneminin dil özelliklerini yansıttığını belirtir (1998: 20-31). Eserde organlar hakkında doğrudan bir bölüm mevcuttur (Acıduman 2012: 104). Eserin koruyucu hekimlikle ilgili verdiği bilgiler de önemlidir (Kaya-Gözlü 2008: 7).

8.Hulâsatu't-Tıbb - Hekim Bereket: 14. yüzyılın başlarında yazıldığı düşünülen eserde şematik düzen söz konusudur. Paris ve Konya olmak üzere iki nüshası mevcuttur. Mensur olan eser 27 bölümden oluşmaktadır (Doğru 2015: 9-10). Hastalıkla ilgili birinci şema hastalığın sebebini ve belirtilerini, ikinci-üçüncü ve dördüncü şemalar ise hastalığın türünü ve tedavisini içerir (Doğru 2015: 10). Hastalık ve organ adlarının Türkçe; tedavilerde kullanılan ilaç, macun ve bitki adlarının Arapça ve Farsça olduğu ifade edilmiştir. Yabancı sözcüklerin fazla olduğu eserde, Eski Anadolu Türkçesi dil ve imla özellikleri görülür (Doğru 2015: 369-370). *Kitâb-ı der Hulâşa İlm-i Tıbb* adlı eser üzerine iki yüksek lisans çalışması mevcuttur (Demir 2010, Doğru 2015). Eser üzerine çalışması bulunan Erdağı-Doğuer, Tuḥfe-i Mübârizî'nin Hulasa'dan önce yazıldığını ifade eder (Erdağı-Doğuer 2016: 13).

9.İlyâsiyye - Şirvanlı Mehmed bin Mahmud: 14. yüzyıl sonlarına ait olduğu belirtilir. Yazarın, eserini Osmanlı sarayına girdiği zaman yazdığı ifade edilmiştir. Anadolu beyliklerinden Menteşoğulları İlyas Bey'in isteği üzerine kaleme alınan eser (Gümüştam, 2009: 23) Türkçe'ye Arapça'dan çevrilmiştir.

10.Kâmilü's-Sinâ'a-Ali bin Abbas: Mecusî'nin *Kâmilü's-Sinâat-üt-Tıbbiye* diğer adıyla da *Kitab-ül Melikî* adlı eserinin, sağlık ve hastalıkla ilgili kısımlarından oluşan tercüme bir eserdir. Dil ve imla özellikleri dolayısıyla 14. yüzyılda oluşturulduğu düşünülen eser Umur Bey'e sunulmuştur. Bursa nüshası hakkında detaylı bir inceleme yapan Koç, bu nüshada yer alan birtakım belirsizlikleri açıklamıştır (2017). Eser Anadolu sahasındaki Türkçe ilk tercüme olması sebebiyle önemlidir. Önler, eserin Edviye-i Müfredede'den daha eski olabileceğini ifade eder. Ergin ise eserin "dil, yazım, kağıt" gibi özelliklerini değerlendirerek XIV. yüzyıldan daha önce yapılmış bir çeviri olduğu fikrindedir (Önler 1990a: 3). Eserin söz varlığı, sağlığın korunması ve yaşlılıkta alınacak tedbirlerle ilgilidir (Acıduman vd. 2018: 261).

11.Kemâliyye - Şirvanlı Mahmud: Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren eseri, Yelten ve Şahin (2005: 151) Şirvânî Mahmûd'a mal etmektedirler. Bayat, eserin İbn-i Kemal'e ait olamayacağını belirtir. Yazarın, tıp uzmanı olduğu ve Arapça bildiği ifade

edilir (2007:3). Eserin; Yelten üç, Şahin iki nüshası olduğunu belirtirken; Bayat on beş nüshasını tespit ettiğini ifade etmiştir. On bir bölümden oluşan eser, tercümeden ziyade yarı telif niteliğindedir. Hastalık adlarıyla ilgili zengin bir söz varlığı olduğu ifade edilir (Şahin 2005: 153). Türkçe terim ve kavramların yer alması da esere önem kazandırmaktadır.

12.Kitâb-ı Akrabâdîn - Sabuncuoğlu Şerefeddin: Akrabadin Tercümesi olarak da bilinen eser 15. yüzyıla aittir (Köksal 2014: 227). Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini gösteren eser, "Zahire-i Harzemşahi"nin tercümesine Sabuncuoğlu tarafından iki bölüm eklenmesiyle oluşturulmuştur. Akrabadin, ilaç formülü demektir. Doğan tarafından doktora tezi olarak çalışılmış olan eserde, ilaçların hazırlama aşamaları ve süreleri ele alınmıştır (2009a). Doğan, metinde dinsel/büyüsel uygulamalar olmadığını tespit etmiştir (2011: 124). Söz konusu eserin terim sözlüğü olarak hazırlanmış olan *Istılah Lüğati* adlı bölümü Doğan tarafından incelenmiştir (1990b). Doğan, *Kitâb-ı Akrabâdîn* ile Edviye-i Müfredede'nin, tıp alanındaki ilk terim sözlüklerinden olduklarını ifade etmiştir (2009b: 252).

13.Kitâb-ı Güzîde - Şirvanlı Mahmud: Zafer Önler tarafından duyurulan metnin tek nüshası İngiltere'de bulunmaktadır. Teshil ile birlikte ciltlenen esere bu isim müstensih tarafından sonradan verilmiştir. Kırk bir varak olan eser, fasıllara ayrılmış on dört babdan oluşmuştur. Herkesin anlayacağı bir dille kaleme alınan eserin, tek nüsha olması da eseri değerli kılmaktadır (Küçükler 2010: 174-175).

14.Kitâb-ı Kânûn-ı Türkî - Ahmed Bin Mustafa Bin Abdulganî: Bilinen tek nüshası olduğu belirtilir. Eserin farklı kaynaklardan yararlanılarak oluşturulduğu ifade edilmiştir (Güneş 2015: IV). Eser, Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özelliklerini gösterir (Güneş 2015: 399).

15.Kitâb-ı Keḥḥâl-nâme-i Nürü'l-Uyûn: Yazarı ve istinsah tarihi belli değildir. Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özellikleri gösteren metin, farklı eserlerin taranmasıyla oluşmuştur. Söz varlığı; gebelik, doğum süreci, göz hastalıkları ve ilaçların yapımıyla ilgili bilgiler içerir. Eserin anatomi, botanik ve eczacılık terimleri açısından zengin olduğu ifade edilmiştir. Eserde yer alan Türkçe terimlerin varlığı; Türkçenin hem terim karşılama gücünü hem de bilim dili olma sürecini göstermektedir (Parlar 2015: 15).

16.Kitâbü'l Mühimmât: 15. yüzyıla ait olan eserin yazarı belli değildir. Eserde Hızır Paşa'nın anılması dolayısıyla ondan daha geç bir tarihte oluşturulduğu söylenebilir. Altı nüshası bulunan eserin korunmuş olması bakımından en iyi durumda olanı Diyarbakır nüshasıdır (Özçelik 2001: IX). Eser on farklı tıp kitabının tercümesidir. Saadettin Özçelik (2001) tarafından da çalışılmıştır. Birçok tıp kitabı ve hekim adını içeren eserin Tire nüshası üzerine Ali Haydar Bayat'ın bir çalışması mevcuttur. Eser, sözcüklerin ve terimlerin Türkçelerine ve yazıldığı dönemde rağbet gören yabancı dillerdeki karşılıklarına yer vermesi sebebiyle önemlidir. Bu yönüyle metin, Türkçenin tıp dilini karşılayacak güçte olduğunu göstermektedir (Özçelik 2001: 13).

17. Kitâbü'l Tıbbü'l-Hikmet: 15. yüzyılın son döneminde yazılmış olan eserin tek nüshası Almanya Gotha Araştırma Kütüphanesi'ndedir. 128 baptan oluşan eserin

müstensihi ya da müellifi bilinmemektedir. Eser, insan vücudunda görülebilecek olan hastalıkları baş bölgesinden ayağa doğru sıralamıştır. Söz varlığı, ilaç adlarını ve tedavi yöntemlerini içerir. Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini taşıyan eserde, diğer tıp metinlerine göre daha sade bir dil kullanılmıştır (Doğan A.T, 2014: 312-315). Eser Doğan, A.T. tarafından doktora tezi olarak çalışmıştır (2015).

18.*Mâ'ddetü'l-Hayât* - Akşemseddin: Dört nüshası olduğu belirtilen eser üzerine bir yüksek lisans çalışması mevcuttur (Aktürk 2012). 15. yüzyıla ait olan eser tıp terimleri, botanik, farmakoloji ve eczacılık bakımından oldukça zengin malzeme sunmaktadır (Aktürk 2012:l). Akşemseddin, tıp tarihinde mikroptan bahseden ilk bilim adamı olması dolayısıyla da önemlidir (Süslü 2015:14).

19.*Mecmu'atü'l-Fevâ'id*: Hekim Beşir Çelebi tarafından Karamanoğlu İbrahim Bey için 15. yüzyılda yazılmıştır. Kaya-Gözlü tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır (2008). İç hastalıklardan bahseden bir eserdir (Kaya-Gözlü 2008: 7). Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren eserin son bölümünde ise ilaç adları alfabetik olarak verilmiştir. Doğan; eserin bilinen tek nüshasının Paris'te olduğunu belirtir (Doğan 2009:13). Böler; üç nüshası olduğunu belirterek Konya ve Paris nüshasının birbirinden farklı iki eser gibi değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Faydalı bilgiler içeren metinlerden seçkiyle oluşturulmuş olması da eseri önemli kılan bir husustur (Böler 2013: 16-17).

20.*Menâfiü'n-Nâs* - Ankaralı Hekim Nidâî: 15.yüzyılda kaleme alınan eserin konusu salgın hastalıklar ile ilgilidir. Eserin, *Dürr-i Manzum*, *Risâle-i Tıbb ve Manzûme-i Tıbb* adıyla da bilindiği belirtilmiştir (Kartal 2016:4). Nüsha sayısı oldukça fazla olan eserin büyük bir ilgi gördüğünü söylemek mümkündür. Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini taşıyan eser, akılda kolay kalınması için manzum olarak ele alınmıştır. Eserde yer alan Arapça ve Farsça sözcüklerin zaman zaman Türkçelerinin de verilmesi, eserin önemini artıran bir husustur. Eser bu yönüyle tıp dilinin Türkçeleşmesi hakkında bilgi verirken, metin; başlı başına bir sözlük görevi görmektedir (Ölker ve Direkçi 2009: 303-305). Eserde yer alan çocuk hastalıkları üzerine Acıduman'ın bir çalışması mevcuttur (2013).

21.*Miftahü'n Nur Hazâ'inü's-Sürur* - Sinoplu Mümin bin Mukbil: 15. yüzyıl eseridir. Baş kemiklerinin ve beyin yapısıyla ilgili bölümlerin bulunması sebebiyle kısmî bir anatomi eseri olduğunu söylemek mümkündür (Acıduman 2012:104). Eser sade bir dille yazılmıştır. Anatomi, hijyen ve göz hastalıklarından bahseden telif niteliğindeki eser, M. Ünal Şahin tarafından doktora tezi olarak çalışmıştır (1994).

22.*Mücerreb-nâme* - Şerafettin Sabuncuoğlu: 15. yüzyılda yazılan eser üzerine İlater Uzel ve Kenan Süveren çalışmıştır (1999). Eski Anadolu Türkçesi dil özellikleri gösteren eser; yazarın kendi gözlem ve deneylerinden faydalanarak yazması yönüyle diğer tıp metinlerinden ayrılmaktadır. Önler; İlater ve Süveren'in çalışmasını değerlendirerek; eserin tam ve doğru bir şekilde incelenmesi gerektiğini ifade eder (2001: 347, 353). Eserde, insanlar ve hayvanlar üzerindeki ilaç denemeleri de ele alınmıştır (Acar 2015: 38). Eserin söz varlığı; ilaç adları, ilaçların yapımı ve hangi ilacın hangi hastalığa karşı kullanılabileceği

ile ilgilidir (Önler 1990b: 359). Sabuncuoğlu, eserinde göz hastalıklarına iyi gelen ilaçları; *sürme, toz ve basit ilaçlar* olarak ayrıntılı bir şekilde incelemiştir (Keskinbora 2013: 17).

23.*Müfredât-ı İbn-i Baytar*: Büyük bir botanikçi olan İbn-i Baytar'ın Arapça eserinin Aydınoğlu Umur Bey adına yapılmış çevirisidir (Kaya-Gözlü 2008: 6). *Kitâbü'l-Câm'i fi-Edviyetü'l-Müfredede* adlı eserin kısaltılmışıdır. Eserin, Selçuklu Döneminde yazılmış en önemli tıp eserlerinden biri olduğu ifade edilir (Murad 2011:81). Eserin 17. yüzyılda yapılmış bir tercümesi üzerine yüksek lisans çalışması mevcuttur (Şarkışla 2013).

24.*Müntahab-ı Şifâ* - Hacı Paşa (Celâleddin Hızır): Eserin yazılış yılı ve yeri hakkında herhangi bir kayıt yoktur. Hacı Paşa'nın 14. yüzyılın sonu ile 15. yüzyılın başında yaşaması sebebiyle bu aralıkta yazıldığı tahmin edilir. Önler, eseri Giriş-Metin (I-1990) ve Sözlük (II-1999) olmak üzere iki cilt halinde yayımlamıştır. Üç ana bölümden oluşan eser kendi içinde "bab"lara ayrılmıştır (1990a, 5). Birçok nüshası bulunan eserin en iyi durumda olan nüshası, Malatya nüshasıdır. Eser, Anadolu'da yazılmış ilk Türkçe tıp kitabı olması bakımından oldukça önemlidir. Yazıldığı dönemdeki tıp bilimi karşısındaki Türkçenin durumunu gözler önüne seren eser bu yönüyle oldukça önemlidir (Önler 1990a: 7).

25.*Müntahab-ı Fi't-Tıbb / Kitabü'l Müntehab Fi't-Tıbb* - Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-Mardânî: 15. yüzyıl eseridir. Sözlükçülük açısından zengin olduğu belirtilen eser üzerine dil çalışması yapılmadığı belirtilmiştir (Argunşah 2009:186). Osmanlı sultanı adına yazılan ilk tıp kitabı olması dolayısıyla önemlidir. Eser filogenetik yöntemiyle ele alınmıştır. Birtakım organ adlarının ilk kez bu eserde yer aldığı tespit edilmiştir (Güven 2008:113). Eserde yer alan çocuk hekimliği bilgileri üzerine de bir inceleme mevcuttur (Yurdakök 2003). Ali Haydar Bayat'ın eser üzerine yaptığı inceleme 1420 tarihinde istinsah edilmiş nüsha üzerinedir (2005). Bu eser üzerine Sadettin Özçelik'in de tanıtma ve düzeltme yazısı vardır (2007).

26.*Mürşid* - Mahmûd-ı Şirvânî: 1438 yılında yazıldığı tahmin edilen eser, Türk tıp tarihine dair en hacimli göz anatomisi kitabıdır (Argunşah 1999: 22, Acıduman 2012:104). 120'ye yakın göz hastalığının teşhis ve tedavilerini anlatan eser son derece önemlidir. Eser üzerine en kapsamlı çalışma *Bayat ve Okumuş* tarafından yapılmıştır (2004). Bayat, Şirvânî'nin Mürşid'i kaleme alırken yararlandığı kaynaklar sebebiyle, bu döneme kadar yazılmış göz hekimliğinin vardığı son noktayı temsil ettiğini belirtmektedir (2004:23). Sistematik bir şekilde yazılan metnin, Türkçe terimlerin yanında bazen Arapça, bazen Farsça ve bazen de Grekçe karşılıkları barındırması yönüyle önemli olduğu ifade edilir. Arkaik Türkçe sözcükleri bulundurması da eseri önemli kılan bir diğer husustur (Bayat ve Okumuş 2004: 48).

27.*Sultâniyye* - Mahmûd-ı Şirvânî: Yazılış tarihi hakkında herhangi bir bilgi olmayan eserin, Çelebi Mehmed'e ithaf edildiği belirtilir (Argunşah 1999: 7). Koruyucu hekimlik bilgisi içeren eser; nasıl ve ne zaman yemek yenilmesi, göz ve kulak sağlığı gibi konuları ele almıştır (Gürlek 2011c: 7). Yüksek lisans tezi olarak çalışılan eser (Kurban 1990), sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Eski Anadolu Türkçesi dil ve imla özelliklerini taşıyan eserin söz varlığı da oldukça zengindir. Eserde, tıbbi deyimlere, ilaç adlarına ve ilaç

yapımında kullanılan bitki adlarına, şarap ile şerbet tariflerine genişçe yer verilmiştir (Kurban 1990: I).

28. *Tabiatnâme* - Tutmacı: Farsçadan Türkçeye çevrilen manzum eser, 14. yüzyılda kaleme alınmıştır. Eser, tıp dili üzerindeki Farsça ve Arapça etkisinin azalmasını sağlayan metinlerden biridir. Tutmacı, her bir yiyecek için ayrı bir başlık açmış; söz konusu yiyeceğin özelliğini, yararını, zararını belirterek; dönemin, vücuda giren her yiyeceğin bir etkisi olduğu anlayışını yansıtmıştır. Eserin, İsmail Hikmet Ertaylan'ın çalıştığı İstanbul nüshası ile birlikte Konya ve Paris olmak üzere üç nüshası bulunmaktadır (Karasoy 2009: 17-22). *Tabiatnâme*'nin çevirisinin tıp literatürüne hakim olmayan kişiler tarafından anlaşılmasının önemli olduğunu ifade eden Yaylagül'ün, söz konusu eser üzerine tanıtma yazısı bulunmaktadır (2010: 244).

29. *Tercüme-i Hülâsâ / Hâzâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb* - Cerrah Mes'ud: Eserin yazılış tarihi tam bilinmemekle birlikte 15. yüzyılın başlarında yazıldığı tahmin edilmektedir. En eski nüshası Konya Koyunoğlu Kütüphanesi 12030 numarada kayıtlı olan eserin Cerrah Mes'ud tarafından hekimlere bilgi vermek amacıyla çevrildiği belirtilir (Şahin 2009: 111). Türkiye kütüphanelerinde çeşitli nüshaları olan eser *Tercüme-i Hülâsâ fi Fenni'l-Cirâhe* ve *Tercüme-i Hülâsâ* olarak da bilinir. Fatih nüshası üzerine İlhan Uçar tarafından doktora tezi yapılmıştır (2009). Emel Kaya-Gözlü (2004) ve Berna Arda'nın (1999) eser üzerine çalışmaları mevcuttur. Eski Anadolu Türkçesi ürünü olan eserde o dönemin şartlarıyla açık beyin ameliyatı yapılmasının ve bunun ayrıntılı bir şekilde anlatılmasının dikkat çekici bir husus olduğu ifade edilmiştir (Uçar 2009: 3). Eserin Bursa Haraççı 1149/1 numarada kayıtlı 43 varaklık nüshası üzerine Hatice Şahin inceleme yapmıştır. Eser üzerine Aciduman ve Er'in bir çalışması da mevcuttur (2008). Kütahya Vahit Paşa Kütüphanesinde bulunan nüsha üzerine Külcü tarafından yapılan bir yüksek lisans çalışması mevcuttur (2009). Eserin 25b-56a varakları üzerine yüksek lisans tezi yapılmıştır (Doğru 2015).

30. *Tercüme'l-Mûcez Fi't-tıbb* - Ahî Çelebi: 15. yüzyıla ait olan eser Türkçeye Arapçadan tercüme edilmiştir. 1b-70a varakları Aydın (2016) tarafından çalışılmış olup; 70b-141a arası varakları Yıldız (2016) tarafından çalışılmıştır. Eserin Eski Anadolu Türkçesi dönemi ses özellikleri gösterdiği tespit edilmiştir. Hastalık ve organ adları ile bitki adları açısından zengin malzeme sunan eserin bilinen beş nüshası vardır (Yıldız 2016: V).

31. *Tertib-i Mu'âlece*: 15. yüzyıla ait olan eserin kim tarafından yazıldığı belli değildir. Eseri doktora tezi olarak çalışan Gümüştam (2009a), metnin farklı devirlerdeki tıp kitaplarından yararlanılarak oluşturulduğunu ifade eder. Sade nesir diliyle yazılmış olan eserin Eski Anadolu Türkçesi tıp kitaplarıyla benzer özellikler gösterdiği belirtilir. Eser Türkçe terimler barındırması sebebiyle önemlidir (2009b:1375-1404).

32. *Tervîhü'l-Ervâh* - Ahmedî: Eserin 1403-1410 yılları arasında yazıldığı bilinmektedir. Manzum olarak kaleme alınan ilk tıp kitabı olması sebebiyle önemlidir (Özer 1995:1). İlk cildinde tıp teorileri ve eczacılık; ikinci cildinde baş bölgesinden ayağa doğru bütün hastalıklar ve tedavileri anlatılmaktadır. Osman Özer, eser hakkında doktora

çalışması yapmıştır (1995). Dört nüshası bulunan eser, Eski Anadolu Türkçesi dil ve imla özelliklerini taşımaktadır (Özer 1995:13).

33. *Teshîl*: *Teshîl*'in Sabuncuoğlu Şerafettin'in öğrencisi Muhyiddin Mehî tarafından 1467 yılında manzum hale getirilen *Müfid (Nazmü't-Teshîl)* üzerine Emel Kaya-Gözlü doktora çalışması yapmıştır (2008). Tek nüshası Ankara Milli Kütüphane'de Türkçe Yazmalar Bölümü'nde kayıtlıdır. Eserin söz varlığını; teorik ve pratik tıp (I. bölüm) uygulamaları ve yiyecek, içecek ve ilaç adları (II. bölüm) ile hastalıkların sebepleri, belirtileri ve tedavileri (III. bölüm) oluşturmaktadır. Metin, Eski Anadolu Türkçesi dönemi dil özelliklerini barındırır. Tıp dilini Türkçeleştirme çabasının olgun bir ürünü olan eser, standartlaşmamış bir imla ile yazılmıştır (Kaya-Gözlü: 126-134).

34. *Tıbb-ı Nebevî tercümesi veya Kitâbü's-şifâ fi eḥâdisi'l-Muşafâ* - Ahmed-i Dâî: Gazi Umur Bey adına yazılmıştır. Türkçeye tercüme yoluyla kazandırılmıştır. Önder Çağırın'ın metin üzerine doktora çalışması mevcuttur (1992). Standart bir imlası bulunmayan eserin, 15. yüzyılda yazıldığı ve 16. yüzyılda istinsah edildiği ifade edilmiştir (Çağırın 1992: 116). Eserin Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini tüm yönleriyle yansıtmaması sebebiyle dilbilgisi ve sözlük çalışmalarında önemli bir yer edindiği belirtilmiştir (Çağırın 1992: 394).

35. *Tuhfe-i Mübârizî* - Hekim Bereket: Eski Anadolu Türkçesi döneminde yazılmış ilk Türkçe tıp kitabı olduğu tahmin edilir (Erdağı-Doğuer 2001a:46). Eser, ilk olarak Lübabü'n-Nühab adıyla Arapça yazılmıştır. Türkçeye Farsça'dan çevrilen eserin Konya ve Paris olmak üzere iki nüshası vardır. Konya nüshası üzerine Adnan Derin yüksek lisans tezi yazmıştır (1987). Eserin Paris nüshasında *Tuhfe-i Mubârizî* (1b-61a), *Hulâsatu't-Tıbb* (61b-185b), *Tabiatnâme* (186a-193b) aynı cilt içinde bulunmaktadır. Bu sebeple Tabiatnâme'nin de Hekim Bereket'e ait olabileceği düşünülmür. Aynı dönem eserlerinde nadir olarak görülen türetilmiş sözcüklerin varlığı eserin önemini artırmıştır (Erdağı-Doğuer 2001a:52). Metin; hastalık adları, bitki adları ve organ adları açısından zengin bir söz varlığına sahiptir. Ölçünlü dilde yer almayan ve ağızlarda varlığını sürdüren Eski Türkçeye ait sözcüklerin kullanımı da dikkat çekicidir (Erdağı-Doğuer 2016: 17). Eser, Zehra Uslucan Tekdemir (2000) ve Nurhan Kafadenk (1996) tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır. Eser hakkında en kapsamlı çalışma Binnur Erdağı-Doğuer'e aittir (2001b).

36. *Tuhfe-i Muradi fi'ilm'i cevahir* - Şirvanlı Mehmed bin Mahmud: 15. yüzyıla ait olan esertipten ziyade değerli taşlarla ilgilidir. Bu sebeple bazı araştırmacılar tarafından tıp eseri olarak kabul edilmez. Eser Argunşah tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır (1989). Eserin, tıp tarihçilerinin büyük çoğunluğu tarafından Anadolu'da yazılan ilk tıp kitapları arasında sayıldığı ifade edilir (Argunşah 1999: 39). Cevhernâme'nin genişletilmesiyle oluşan eser üzerine Balcı'nın yüksek lisans çalışması bulunmaktadır (1995). Üç nüshası bulunan eserde, yazar Arap terminolojisi kullanmıştır. Zaman zaman terimlerin Farsça, Türkçe ve Yunanca karşılıklarının verilmesi eseri önemli kılmaktadır (Argunşah 1999: 25).

37. *Yadigar* - Ali Çelebi bin Şerîf: Bursa'da yazıldığı düşünölen eser Umur Bey'e sunulmuştur (Erdağı-Doğuer: 47). Eserin tam olarak hangi yüzyılda yazıldığı net olarak bilinmemekle birlikte, Önlör'in yazım tarihini 16. yüzyıla kadar götürdüğü ifade edilir (Gümüştam 2009:27). Kaya-Gözlü, eserin İbn-i Şerif'in yaşadığı dönemde pek çok yerde hekim bulunmadığından, herkesin anlayacağı ve faydalanacağı tıp kitaplarına ihtiyaç duyulması sebebiyle ele alındığını belirtir (2008:7). Hazainu's-Saadet adlı eserde de *Yadigar*'dan bahsedilmesi (Özer 1995: 3) eserin yaygın bir şekilde bilindiğinin kanıtıdır. Paki Küçükler tarafından doktora tezi olarak çalışılan eserin (1994); İstanbul, Paris ve British Museum'da olmak üzere üç nüshası mevcuttur. Birinci ciltte sağlıkla ilgili temel bilgiler ile ilaç özelliklerine yer verilirken, ilaçların nasıl hazırlanacağı ve nerede bulunduğuna dair bilgiler ikinci ciltte yer almıştır. Eser, bitki adlarıyla ilgili zengin bir malzeme sunmaktadır (Önlör 1990b: 59).

Sonuç

Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait tıp metinleri üzerine yapılmış çalışmalarla ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Eserlerin yazım yılının; yazarının veya eserin sunulduğu kişinin yaşadığı tarih aralığıyla yola çıkılarak tahmini olarak verilmesi çalışmaların tespitinde karışıklığa yol açmaktadır.
- Tıp tarihi açısından önemli olan birçok eserin detaylı bir şekilde incelenmediği tespit edilmiştir. Hastalık sıralamasının baştan ayağa doğru yapılması yöntem benzerliğine; metinlerin içeriğinin çoğu eserde aynı olması söz varlığı benzerliğine neden olmuştur.
- Taranılan çalışmalarda, metinlerin çoğunlukla ses ve şekil bilgisi üzerine yöneldiği görölmüştür. Tıp dilinin sentaktik açıdan ele alındığı herhangi bir çalışma tespit edilmemiştir. *Ebvâb-ı Şifâ* adlı eseri metin dilbilimsel açıdan inceleyen Yaylagül, bu noktada çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.
- Çalışmamız sonucunda, metnin konusunun işleme oranına etki ettiği görölmüştür. Tıp metinlerinde yer alan cinsellikle ilgili bölümlerden bahsedilmemesi bu etkinin bir yansımasıdır. Bu durum metinlerin yazıldığı dönemin düşünce dünyası hakkında bilgiler içermesi sebebiyle oldukça önemlidir.
- Tıp terimlerinin birkaç dildeki karşılığını veren metinler, sözlükçülük açısından da önemli veri sağlamaktadır. Bu sebeple metinlerin bütün yönleriyle çalışılması gerekmektedir.

Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış tıp eserleri üzerine yapılan çalışmaları tablo ile şu şekilde özetlemek mümkündür:

Eser Adı	Yazarı	Konusu	Yapılan Çalışma/lar/ın Niteliği
Alâ'im-i	İbrahim bin	Eczacılık,	Doktora tezi (Gürlek 2011c)

Cerrâhîn/Cerrâh-nâme	Abdullah	botanik, farmakolojik	
Bahname Tercümesi-	Musa Bin Mesud	Cinsellik	Makale (Doğan 2013)
Cerrâhiyetü'l- Haniyye	Şerafettin Sabuncuoğlu	Cerrahi aletler	Bibliyografya (Acar, 2015) Dil incelemesi (Hatiboğlu 1956) Doktora tezi (Kurt 2012) Kitap (Uzel 1992) Makale (Keskinbora 2013) Tıp terimleri (Önler 2017)
Cerrahnâme-i Esbâbü'l Alâmât	Yazarı bilinmiyor.	Cerrahi	Kitap (Yavuz 2013) Tanıtma yazısı (Bulut 2014)
Ebvâb-ı Şifâ	Yazarı bilinmiyor.	Hastalıklar	Kitap (Yaylagül 2010)
Edviye'i Müfrede	İshak bin Murad	Bitkilerle tedavi	Bildiri (Önler 2015) Makale (Canpolat 1973) Tanıtma yazısı (Argunşah 2009)
Hazâ'înu's Sa'âdât	Eşref bin Muhammed	Koruyucu hekimlik	Doktora tezi (İlhan 1998)
Hulâsatu't-Tıbb	Hekim Bereket	Hastalıklar	Yüksek lisans tezi (Demir 2010) Yüksek lisans tezi (Doğru 2015)
İlyâsiyye	Şirvanlı Mehmed bin Mahmud	Hastalıklar	-
Kâmilü's-Sinâ'a	Ali bin Abbas	Hastalıklar	Makale (Koç 2017)
Kitâb-ı Akrabâdîn	Sabuncuoğlu Şerefeddin	İlaç formülleri	Doktora tezi (Doğan 2009a) Makale (Köksal 2014)

			Makale (Doğan 2009b)
Kitâb-ı Güzîde-i İlm-i Tıbb	Şirvanlı Mahmud	Koruyucu hekimlik	Makale (Paki Küçüker 2010)
Kitâb-ı Kânûn-ı Türkî	Ahmed Bin Mustafa Bin Abdulganî	Hastalıklar	Makale (Güneş 2015)
Kitâb-ı Keĥĥâl-nâme-i Nürü'l-Uyûn	Yazarı bilinmiyor.	Anatomi,botanik, eczacılık	Makale (Parlar 2015)
Kitâbü'l Mühimmât	Yazarı bilinmiyor.	On farklı tıp kitabının tercümesidir.	Kitap (Özçelik 2001)
Kitâbü'l Tıbbü'l-Hikmet	Yazarı bilinmiyor.	Hastalıklar	Doktora tezi (Doğan A.T. 2015)
Mâ'ddetü'l-Hayât	Akşemseddin	Botanik	Yüksek lisans tezi (Aktürk 2012)
Mecmu'atü'l-Fevâ'id	Hekim Beşir Çelebi	İç hastalıklar	Bildiri (Böler 2013) Doktora tezi (Kaya-Gözlü 2008)
Menâfiü'n-Nâs	Ankaralı Hekim Nidâî	Salgın hastalıklar	Makale (Ölker ve Direkçi 2009) Makale (Acıduman 2013)
Miftahü'n Nur Hazâ'inü's-Sürur	Sinoplu Mümin bin Mukbil	Baş ve beyin hastalıkları	Doktora tezi (Şahin M.Ü. 1994)
Mücerreb-nâme	Şerafettin Sabuncuoğlu	İlaç adları ve yapımı	Makale (Önler 1990b)
Müfredât-ı İbn-i Baytar	İbn-i Baytar	Botanik	Yüksek lisans tezi (Şarkışla 2013) Makale (Murad 2011)
Müntahab-ı Şifâ	Hacı Paşa	Hastalıklar	Kitap ve Sözlük (Önler 1990, 1999)
Müntahab-ı Fi't-Tıbb	Abdülvehhâb bin Yûsuf ibn-i Ahmed el-	Hastalıklar	Makale (Argunşah 2009) Kitap (Bayat 2005)

	Mardânî		
Mürşid	Mahmûd-ı Şîrvânî	Göz hekimliği	Kitap (Argunşah 1999) Kitap (Bayat ve Okumuş 2005) Makale (Acıduman 2012)
Sultâniyye	Mahmûd-ı Şîrvânî	Koruyucu hekimlik	Yüksek lisans tezi (Kurban 1990)
Tabiatnâme	Tutmacı	Koruyucu hekimlik	Kitap (Karasoy 2009) Tanıtma (Yaylagül 2010)
Tercüme-i Hülâsâ- Hâzâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb	Cerrah Mes'ud	Hekimlere bilgi vermek için kaleme alınmıştır.	Doktora tezi (Uçar 2009) Makale (Acıduman ve Er 2008) Makale (Şahin 2009) Yüksek lisans tezi (Doğru 2015) Yüksek lisans tezi (Külcü 2009)
Tercüme'l-Mûcez Fî't-ı Tıbb	Ahî Çelebi	Hastalıklar	Yüksek lisans tezi (Aydın 2016) Yüksek lisans tezi (Yıldız 2016)
Tertib-i Mu'âlece	Yazarı bilinmiyor.	Hastalıklar	Doktora tezi (Gümüştam 2009a)
Tervihü'l-Ervâh	Ahmedî	Tıp teorileri, eczacılık	Doktora tezi (Özer 1995)
Teshîl	Muhyiddin Mehî	Teorik ve pratik tıp	Doktora tezi (Kaya-Gözlü 2008)
Tıbb-ı Nebevî tercümesi veya Kitâbü'ş-şifâ fi eĥâdisî'l	Ahmed-i Dâî	Hastalıklar	Doktora tezi (Çağırın 1992)
Tuĥfe-i Mübârizî	Hekim Bereket	Hastalıklar bitkiler ve organlar	(Erdağı-Doğuer 2001) (Derin 1987) Yüksek lisans tezi (Tekdemir 2000)

			Yüksek lisans tezi (Kafadenk 1996)
Tuhfe-i Muradi fi'ilm'i cevahir	Şirvanlı Mehmed bin Mahmud	Değerli taşlar	Yayımlanmış doktora tezi (Argunşah 1999) Yüksek lisans tezi (Balcı 1995)
Yadigar	Ali Çelebi bin Şerif	İlaçlar ve bitkiler	Doktora tezi (Küçüker 1994)

Tablodan da görebileceğimiz üzere Eski Anadolu Türkçesi ile yazılmış olan *Cerrahnâme-i Esbâbü'l Alâmât*, *Ebvâb-ı Şifâ*, *Kitâb-ı Keḥḥâl-nâme-i Nürü'l-Uyûn*, *Kitâbü'l Mühimmât*, *Kitâbü'l Tıbbü'l-Hikmet*, *Tertib-i Mu'âlece* adlı eserlerin yazarları hakkında bilgi bulunmamaktadır.

Eserlerin içeriği ve söz varlığı açısından temel konuların *bitkiler*, *cerrahi bilgiler*, *hastalıklar*, *ilaçlar*, *koruyucu hekimlik* ve *vücut organları* olduğu görülmüştür:

Baş ve beyinle ilgili eserler	Miftahü'n Nur Hazâ'inü's-Sürur
Bitkilerle ilgili eserler	Edviye'i Müfredde, Mâ'ddetü'l-Hayât, Müfredât-ı İbn-i Baytar
Cerrahi bilgiler içeren eserler	Cerrâhiyetü'l-Haniyye Cerrahnâme-i Esbâbü'l Alâmât
Cinsellik ile ilgili eserler	Bahname Tercümesi
Değerli taşlar ile ilgili eserler	Tuhfe-i Muradi fi'ilm'i cevahir
Göz hastalıkları ile ilgili eserler	Mürşid
Hastalıklarla ilgili eserler	Ebvâb-ı Şifâ, Hulâsatu't-Tıbb, İlyâsiyye, Kâmilü's-Sinâ'a, Kitâb-ı Kânûn-ı Türkî, Kitâbü'l Tıbbü'l-Hikmet Müntahab-ı Şifâ, Müntahab-ı Fi't-Tıbb, Tercüme'l-Mûceze Fi't-tıbb, Tertib-i

	Mu'âlece, Tıbb-ı Nebevî tercümesi veya Kitâbü'ş-şifâ fi eḥâdîsî'l
İç hastalıklarla ilgili eserler	Mecmu'atü'l-Fevâ'id
İlaçlarla ilgili eserler	Kitâb-ı Akrabâdîn, Mücerreb-nâme
Koruyucu hekimlikle ilgili eserler	Hazâ'înu's Sa'âdât, Kitâb-ı Güzîde-i İlm-i Tıbb Sultâniyye, Tabiatnâme
Pratik tıp ile ilgili eserler	Teshîl
Salgın hastalıklarla ilgili eserler	Menâfiü'n-Nâs

Eserlerin bir kısmının ise birden fazla konuyu ele aldığı görülmüştür: *Alâ'im-i Cerrâhîn/Cerrâh-nâme* (eczacılık, botanik, farmakolojik), *Kitâb-ı Kehḫâl-nâme-i Nürü'l-Uyûn* (anatomi, botanik, eczacılık), *Tercüme-i Hülâsâ- Hâzâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb* (hekimlere bilgilendirme) , *Tervîḫü'l-Ervâḫ* (tıp teorileri, eczacılık), *Tuḫfe-i Mübârizî* (hastalıklar, bitkiler ve organlar), *Yadigar* (ilaçlar ve bitkiler) gibi. Eserlerle ilgili yapılan çalışmaların çoğunlukla makale düzeyinde kaldığı tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 13 eser üzerine Doktora Tezi, 12 eser üzerine ise Yüksek Lisans Tezi yazıldığı görülmüştür.

KAYNAKLAR

ACAR, H. Volkan, (2015), "Yazılışının 550. Yılında Cerrahiyetü'l-Haniyye Hakkında SCI-E Kapsamındaki Dergilerde Yayınlanan Türkiye Kaynaklı Makaleler", **Lokman Hekim Dergisi**, 5(2): 37-44.

ACIDUMAN, Ahmet, Uygur Er, (2008), "Cerrâh Mes'ûd ve Eseri Hulâsa-i Tıbb'da Nöroşirürji İle İlgili Bölümler", **Türk Nöroşirürji Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 1, 26-33.

ACIDUMAN, Ahmet, (2012), "Hekimbaşı Emîr Çelebi ve Ünlü Eseri Enmûzecü't-Tıbb'da Kafatası ve Omurga Anatomisi Üzerine", **Türk Nöroşirürji Dergisi**, Cilt: 22, sayı: 2 103-110.

ACIDUMAN, Ahmet, (2013), "Ankaralı Hekim Nidâ'î ve Ünlü Eseri Menâfi'ü'-Nâs: XVI. Yüzyıldan Çocuk Hastalıkları ve Tıbbî Deontolojiye Bir Bakış", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 56: 151-167.

ACIDUMAN, Ahmet, Çağatay Akşit, (2018), "Alî b. el-'Abbâs el-Mecûsî'nin Kâmilu'ş-Şinâ'ati't-Tıbbiyye (Kitâbu'l-Melikî) Adlı Ünlü Eserinde Yaşlıların Tedbiri Üzerine", **Lokman Hekim Dergisi**, 8/3, 261-273.

AKTÜRK, Engin, (2012), **Maddetü'l-Hayât (İnceleme - Metin-Dizin)**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ARDA, Berna, (1999), "Hekim Hayreddin'in Hulâsa Eseri", **Erdem Dergisi**, Ankara: AKM Yayınları, Cilt: 12.

ARDA, Berna, Ahmet Aciduman, (2011), "Dede Korkut Öyküleri tıp tarihi bakış açısıyla ne söyler?", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, Sayı 54: 189-196.

ARGUNŞAH, Mustafa, (1999), **Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî Tuhfe-i Murâdî, İnceleme-Metin-Dizin**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ARGUNŞAH, Mustafa, (2009), "Edviye-i Müfrede'nin Neşri Üzerine Düşünceler", **Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü**, Ankara: 185-196.

AYDIN, Çiğdem, (2016), **Ahî Çelebi Tercümetü'l-Mûcez Fi't-ııbb (Giriş-İnceleme [Söz Dizimi], Metin [1b-70a varakları arası]- Dizinler**, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

AYNACI, Mihrican, (2012), "Divan Şiirinde Geçen Göz Hastalıklarının Klâsik Dönem Tıp Metinleri Ekseninde Değerlendirmesi", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 9**, İstanbul: 29-48.

BALCI, Orhan, (1995), **Şirvanlı Mehmed bin Mahmud Tuhfe-i Muradi fi'il-mi'l-Cevahir (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

BAYAT, A. Haydar, Necdet Okumuş, (2005), **Muhammed bin Mahmûd-ı Şirvânî Mürşid (Göz Hastalıkları)**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

BÖLER, Tuncay, (2013), "Hekim Beşir Çelebi ve Mecmû'atü'l-Fevâyid Adlı Eseri", **Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, UTEK'13 Bildiri Kitabı II**, Saraybosna, 17-19 Mayıs, 493-501.

BULUT, Serdar, (2014), "Yavuz, Serdar (2013), Cerrah-nâme (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım)". *Kesit Yayınları, İstanbul, 687 s., ISBN: 978-605-4646-45-6*, **Turkish Studies**, Volume 9/3, 1671-1673.

CANPOLAT, Mustafa, (1973), "XIV. Yüzyılda Yazılmış Değerli Bir Tıp Eseri", **Türkoloji Dergisi**, 21-47.

CANPOLAT, Mustafa, Zafer Önler, (2007), **Edviye-i Müfrede**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DEMİR, Aydın, (2010), **Hekim Bereket Hulâsa (1-50. Sayfalar) (İnceleme-Metin-Sözlük)**, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

DERİN, Adnan, (1987), *Tuhfe-i Mübarizî (Metin-Gramer Notları- Sözlük)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

DOĞAN, Ahmet Turan, (2014), "Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Metni: Kitâb-ı Tıbb-ı Hikmet", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 7 Sayı: 29, 312-318.

DOĞAN, Ahmet Turan, (2015), *Kitâb-ı Tıbb-ı Hikmet (İnceleme-Metin-Dizin)*, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

DOĞAN, Şaban, (2009a), *Terceme-i Akrabâdîn (Sabuncuoğlu Şerefeddin (Giriş - İnceleme - Metin - Dizinler) Birinci Cilt)*, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

DOĞAN, Şaban, (2009b), "15. Yüzyıla Ait Bir Tıp Terimleri Sözlüğü: Terceme-i Akrabâdîn'in İstilah Lügati", *Turkish Studies*, 4/4, Yaz, 250-322.

DOĞAN, Şaban, (2011), "XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinde Halk Hekimliği İzleri", *Milli Folklor Dergisi*, 120-132.

DOĞAN, Şaban, (2013), "Anadolu Türk Tıbbında Bahnameler ve Musa Bin Mesud'un Bahname Tercümesi", *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Semih TEZCAN'a Armağan, Cilt: 13, Yıl: 13, 123-138.

DOĞAN, Şaban, (2016), "Tarihî Tıp Metni Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar Üzerine", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yıl: 20, Sayı: 31.

DOĞRU, Gizem, (2015), *Hekim Bereket'in Hülâşatı't-Tıbb (25b-56a) Eseri -İnceleme, Metin, Dizin-*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

ERCİLASUN, Ahmet Bican (2013), "Türk Dili Araştırmalarının Bugünkü Durumu ve Sorunlar", *Gazi Türkiyat*.

ERDAĞI-DOĞUER, Binnur, (2001a), "Anadolu'da Yazılmış İlk Türkçe Tıp Kitabı", *Türkbilig*, 2001/2, 46-54.

ERDAĞI-DOĞUER, Binnur, (2001b), *Tuhfe-i Mübarizî (Metin - İnceleme-Sözlük)*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ERDAĞI-DOĞUER, Binnur, (2016), *Hekim Bereket - Hülâşa, Metin-Sözlük*, Ankara: Ürün Yayınları.

ERDEM, Mevlüt, Mustafa Sarı, (2010), "Karışık Dilli Eserlere Farklı Bir Bakış". *Turkish Studies*, Cilt 5/1, 390-415.

GÜMÜŞATAM, Gürkam, (2009a), *Hazâ Kitâb u Hükemâ-yı Tertib-i Mu'alece Adlı Eser Üzerine Bir Dil İncelemesi (İnceleme, Metin, Dizin-Terimler Sözlüğü)*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

GÜMÜŞATAM, Gürkam, (2009b), "15. Yüzyıl Kitaplarından Tertib-i Mu'alece'nin Söz Varlığı, Dil ve Anlatım Özellikleri", *Turkish Studies*, Cilt 4/8, 1374-1406.

GÜMÜŞATAM, Gürkam, (2010), “Eski Anadolu Türkçesinde Eczacılık Terimleri ve Bu Terimlerin Tıp, Botanik, Zooloji, Madencilik, Kimya Terimleriyle İlişkileri”, *Turkish Studies*, Cilt 5/2, 1033-1087.

GÜNEŞ, M. Sezen, (2015), *Ahmed Bin Mustafa Bin Abdulganî Kitâb-ı Kânûn-ı Türkî (Giriş - İnceleme-Metin-Dizin-Sözlük)*. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

GÜVEN, Meriç, (2008), “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Tıp Yazmalarındaki Türkçe Organ Adları Üzerine Bir İnceleme”. *Selçuk Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Bahar, 111-135.

GÜRLEK, Mehmet, (2011a), “Alâ'im-i Cerrâhîn'de Geçen Bitki Adları Üzerine”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl:4, Sayı:7, 123-145.

GÜRLEK, Mehmet, (2011b), “Anadolu'da Yazılmış İlk Türkçe Cerrahî Yazmalara Bir Örnek: Alâ'im-i Cerrâhîn”, *Turkish Studies*, Volume 6/3, Summer, 1423-1434.

GÜRLEK, Mehmet, (2011c), *İbrahim Bin Abdullah'ın Cerrâh-nâme (Alâ'im-i Cerrâhîn) Adlı Eseri (Giriş-Metin-Sözlük)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora Tezi.

HATİBOĞLU, Vecihe, (1956), *Cerrahiye-i Haniyye*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

İLHAN, Nadir, (1998), *Eşref bin Muhammed ve Hazâ'înu's-Sa'âdât (İnceleme-Metin-Dizin)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

KAFADENK, Nurhan, (1996), *Hekim Bereket'in Tuhfe-i Mübârizî Adlı Eserinin Tenkitli Metni ve Akrabadin Kısımının İncelenmesi*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

KARASOY, Yakup, (2009), *Tutmacı- Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı Tabiatnâme*, Konya: Palet Yayınları.

KAYA-GÖZLÜ, Emel, (2004), “Hekim Hayreddin'in Hulasatu'u-Tıbb Adlı Eseri Üzerine Bir Değerlendirme”, *VIII. Türk Tıp Tarihi Kongresi*, Ankara: 16-18 Haziran 2004 Bildirileri.

KAYA-GÖZLÜ, Emel, (2008), *Muhyiddin Mehî'nin Müfid (Nazmü't-Teshil) Adlı Eseri (İnceleme - Metin- Dizin) ve Bu Eserin XV. yüzyıl Türk Tıp Dilinin Oluşmasındaki Yeri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

KAYA-GÖZLÜ, Emel, (2012), “Betimleyici Tıp Terimi Kavramı ve Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Tıp Metinlerindeki Betimleyici Terimler”, *TÜBAR-XXXI*, Bahar.

KESKİNBORA, H. Kadircan, (2013), “Şerefeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyet'ül Haniye Kitabında Göz Hastalıkları Konuları”, *Lokman Hekim Journal*, 2, 16-27.

KOÇ, Mustafa, (2011), “Anadolu'da İlk Türkçe Telif Eser”, *Bilig*, Sayı: 52, 159-174.

KOÇ, Mustafa, (2017), “Eski Anadolu Türkçesi ile Yazılmış Bir Tıp Metni: Kâmilü's-Sinâ'ati't-Tıbbiyye Üzerine”, *Türkbilig*, 34, 1-6.

KÖKSAL, Mehmet Fatih, (2014), “Ünlü Tabip Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefeddin’in Bilinmeyen Bir Eseri (mi?): Fütüvvet-nâme”, **TÜBAR-XXXVI**, Güz, 227-248.

KURBAN, Ferhat, (1990), **Şirvani Mahmud Sultâniye (Giriş - Metin-Sözlük)**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

KURT, Ümit Emrah, (2012), **Hekim Şerafeddin Sabuncuoğlu'nun Cerrahiyetü'l Haniyye Adlı Eserinde Yer Alan Cerrahi Aletlerin Tanımlanması, Çizimi, Sınıflanması ve Karşılaştırılması**, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

KÜÇÜKER, Paki, (1994), **Yadigar-ı İbn-i Şerif**, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

KÜÇÜKER, Paki, (2010), “Kitâb-ı Güzîde ya da Sultâniyye”, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 11, Sayı: 18.

KÜLCÜ, Melek, (2009), **Cerrah Mes’ud Hulasa (Dil Özellikleri - Metin- Dizin)**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

MURAD, Sibel, (2011), “Terceme-i Akrabâdîn’de Terkipler ve Adlandırılmaları”, **Osmanlı Araştırmaları XII**, 81-94.

PARLAR, Zahide, (2015), “Eski Anadolu Türkçesine Ait Bir Tıp Metni: *Kitâb-ı Keḥḥâl-nâme-i Nûrû'l-Uyûn*”, **International Journal of Cultural and Social Studies**, Cilt: 1, 15-24.

SÜSLÜ, Ahmet, (2015), “Türklerin Bilim Tarihine Katkıları”, **Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi 1(1)**, 6-16.

SÜVEREN, Kenan, (1991), **İbn-i Sina (980-1037)'nin Akrabadin Eseri ile Şerefeddin Sabuncuoğlu (1385-1468)'nin Akrabadin Eserinin Tıp ve Bilim Tarihi Açısından Karşılaştırılması**, GATA, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi.

ŞAHİN, Hatice, (2005), “Anadolu’da Yazılmış Bir Tıp Kitabı Kemâliyye”, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Yıl: 6, Sayı: 9.

ŞAHİN, Hatice, (2009), “Tercüme-i Hülâsâ'nın Bir Nüshası Üzerine”, **Turkish Studies**, Cilt 4/8.

ŞAHİN, M. Ünal (1994), **Mü'min bin Mukbil Miftâḥü'n-Nûr ve Ḥazâinü's-Sürûr (Dil Özellikleri-Metin-Söz Dizini)**, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

ŞARKIŞLA, Şeyda, (2013), **Mu'alecât'ı İbn-i Baytar'ın XVII. Yüzyıl Tercümesi (İnceleme-Metin-Dizin)**, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

ÖLKER, Perihan, Bekir Direkçi, (2009), “Hekim Mehmed Nidâî'nin Manzum Tıp Risâlesi Keyf-i Kitâb-ı Nidâî”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 22, 295-305.

ÖNLER, Zafer, (1990a), *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ I Giriş-Metin*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÖNLER, Zafer, (1990b), "XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri", *Turkish Studies (Fahir İz Armağanı I)*, Cilt 14, Harvard, 357-392.

ÖNLER, Zafer, (1998), "XIV.-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Sözvarlığı". *Kebikeç / Sayı 6*, 157-168.

ÖNLER, Zafer, (1999), *Celâlüddin Hızır (Hacı Paşa) Müntahab-ı Şifâ II Sözlük*, Simurg Yayınları, İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi 24.

ÖNLER, Zafer, (2015), "İshak bin Murad ve 'Edviye-i Müfrede' Adlı Eseri", *Türk Tarihinde İz Bırakan Bolulular Çalıştayı*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 21-22 Ağustos, 1-9.

ÖNLER, Zafer,(2017), "Cerrahiyetu'l-Haniyye'deki Tıp Terimleri Üzerine", *Uluslararası Amasya Sempozyumu*, 4-7 Ekim 2017, 1317-1327.

ÖZÇELİK, Sadettin, (2001), *Kitâbü'l-Mühimmât*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

ÖZÇELİK, Sadettin, (2007), "Ali Haydar Bayat, Abdülvehhâb bin Yûsufibn-i Ahmed el-Mardânî Kitabu'l Müntehab Fi't-Tıbb (İnceleme - Metin – Dizin – Sadeleştirme-Tıpkıbasım)", *Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği Yayını*, İstanbul, Turkish Studies Volume 2/2.

ÖZER, Osman, (1995), *Ahmedî Tervihü'l-Ervâh (Giriş-İnceleme-Metin)*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

TEKDEMİR, Zehra, (2000), *Hekim Bereket, Tuhfe-i Mübarizî (İnceleme- Metin)*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

UÇAR, İlhan, (2009), *Hâzâ Kitâb-ı Hulâsa-i Tıbb Cerrâh Mes'ud (Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

UZEL, İlter, (1992), *Cerrâhiyetü'l-Haniyye*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

YAYLAGÜL, Özen, (2010a), *Ebvâb-ı Şifâ Metin Dilbilimsel Bir İnceleme*,Ankara: KÖKSAV Tengrim Türklük Bilgisi Araştırmaları Dizisi: 8.

YAYLAGÜL, Özen,(2010b), "Prof. Dr. Yakup Karasoy, Tutmacı, Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı: Tabiatnâme, Palet Yayınları: Konya 2009, 180+52, ISBN: 6058913738". *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 7, Sayı 2 (Haziran).

YAYLAGÜL, Özen, (2014), "Anadolu'da Yaşayan Halk Hekimliği Uygulamalarının Eski ve Orta Türkçe Tıp Metinlerindeki Temelleri", *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 26: Sayı 103, 48-58.

YILDIZ, Elifnur, (2016), *Ahî Çelebi Tercümetü'l-Mücez Fi't-tıbb (Giriş-İnceleme [Söz Dizimi], Metin [1b-70a varakları arası] - Dizinler)*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

YURDAKÖK, Murat, (2003), "Kitâbu'l - Müntehabfi't-Tıb'da Çocuk Hekimliği", **Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi**, 2003: 46, 328-329.